

Moment DERGI

Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi

2014, 1(2): 148-174

ISSN: 2148-970X DOI: <https://doi.org/10.17572/mj2014.2.148174>

Makaleler (Tema)

ORADA VE BURADA: İKİ GÖÇMEN TÜRK KADINDAN DİJİTAL HİKÂYEYLE AVUSTRALYA'DAKİ KIRK YILI HATIRLAMAK

Burcu Şimşek*

Özet

Bu yazıda, 2014 yılının Temmuz - Eylül ayları arasında Avustralya'nın Melbourne kentinde, Hacettepe Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Birimi'nin proje desteğini alarak gittiğim Avustralya'da Monash Üniversitesi Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Merkezi ve Moreland Türk Derneği işbirliğiyle gerçekleştirdiğim "Orada ve Burada: Melbourne'de Yaşayan Türkiye'den Göç Etmiş Kadınların Gündelik Hayat Anlatıları" projesi kapsamındaki üç dijital hikâye anlatımı atölyesinin ilkinden seçtiğim iki dijital hikâyeye odaklanıyorum. Türkiye'den Avustralya'ya 1968-1982 yılları arasında yapılan iki göç dalgasında misafir işçi olarak gelen dört kadın katılımcıyla Melbourne, Coburg'de gerçekleştirdiğim ilk dijital hikâye anlatımı atölyesinde göç edilen döneme dair hatırlananların izinde Avustralya'da kurulan yeni yaşamın gündelik meselelerini, İlmiye ve Remziye'nin hikâyesinde takip etmeye çalışıyorum.

Anahtar Terimler

Dijital hikâye anlatımı, hatırlama, imge, ses, göç deneyimi

THERE AND HERE: TWO TURKISH MIGRANT WOMEN'S REMEMBERING THE FORTY YEARS IN AUSTRALIA BY DIGITAL STORIES

Abstract

In this article I focus on two digital stories that were created in a digital storytelling workshop that I ran in the scope of my research project "Here and There: The Everyday life Narratives of Migrant Women From Turkey Living in Melbourne", funded by Hacettepe University Scientific Research Fund, organized in cooperation with Monash University Women's Studies and Gender Research Centre and Moreland Turkish Association. I follow the traces of the everyday life issue in the digital stories of İlmiye and Remziye who have arrived to Australia from Turkey as guest workers between 1968-1982.

Key terms

Digital storytelling, memory, image, voice, migration experience

*Yrd. Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi, İletişim Bilimleri Bölümü, **Türkiye**. bsimsek03@gmail.com

Makalenin Geliş Tarihi: 06/11/2014. Kabul Ediliş Tarihi: 09/12/2014.

Giriş

“Hayatının kışına girdin” diye bitiriyor Auster *Kış Günlüğü* (2012) kitabını. İkinci tekil şahıs bir anlatı, bu yazıyı yazabilme cesaretini döküveriyor önüme. Kitabı okumaya Ankara’dan Avustralya’ya beklemelemlerle toplam 22 saat süren yolculuk sırasında başlıyorum ve ancak bu yazıyı yazmaya oturduğumda bitiriyorum dört ay sonra. Türkiye’nin yaz aylarından çıkıp Avustralya’nın kışına yol alıyorum yabancı dilde okuduğum kitapla. Havalimanında kış rüzgârları karşılıyor beni Antartika’dan. Türkiye’de alışık olunan Balkan soğukları, bu coğrafyada yerini güney kutbundan keskin rüzgârlara bırakıyor. Sıcak ve çölle özdeşleşen bir ülke olan Avustralya’da kış yaşanırken, “Orada ve Burada: Melbourne’de Yaşayan Türkiye’den Göç Etmiş Kadınların Gündelik Hayat Anlatıları” araştırma projem kapsamında düzenlemeyi hedeflediğim üç dijital hikâye anlatımı atölyesi için yollara düşüyorum.

Hikâyeleri dinleyen Ben’in varlığı ile kendimi ortasında hissettiğim “orada ve burada” olma duygusunun izini, farklı yaş gruplarından Türkiye’den göç etmiş ya da göçmen ailelerin çocukları olarak ikinci veya üçüncü nesil olarak Avustralya’da yetişmiş kadınlarla birlikte sürmek için bu serüven başlıyor. Projenin başlığının “Orada ve Burada” olmasının temelinde ise Queensland Teknoloji Üniversitesi’nde doktora tez çalışmamı yaptığım 2009-2011 arasındaki dönemde Türkiye ve Avustralya arasındaki yolculuklarımda hissettiğim bir orada bir burada olma halinin, bu gidiş-gelişler sırasında tanıştığım göçmen kadınlarda bir karşılığı olabileceğine dair sezgimin varlığıydı. Türkiye’ye geçmişte yapılan ziyaretler ya da gelecekte yapılması planlanan yolculuklar, göçmen kadınlarla yaptığımız sohbetlerin başlıca konularından biriydi. Bir diğer sohbet konumuz ise gelecekte gidip yaşlanılacak yerin Türkiye’de hangi sahil kasabası olacağıydı. Dolayısıyla bu çalışmanın temelinde, orada ve burada olma hissinin başka kadınlarda nasıl işlediğini görme merakı yatıyor, büyük ölçüde. Orada

ve burada olma halinin özünde hep olunan yerden başka bir yerde olma özlemi var gibi görünüyor. Kuşkusuz bu mesele yaşamın içinde bulunulan mevsimiyle de ilgili. Ancak göçmen kadınların, hangi yaşta olurlarsa olsunlar, geldikleri topraklarda hasret duydukları, bırakıp geldikleri ya da zaman içinde gidiş gelişlerle geliştirdikleri bağlarla hasret kaldıkları pek çok şeyin olduğunu da söylemek mümkün. Üç aylık kısa ama bir o kadar da yoğun geçen araştırma sürecinde gerek düzenlediğim atölye çalışmalarına katılan toplam 15 kadınla gerekse bu kadınların arkadaşları ya da akrabaları olan diğer kadınlarla yaptığım sohbetlerde ve derinlemesine görüşmelerde, bu hasretlik halinin bugünden bakarak geçmişi hatırlamayla ilişkisini sorgulamak kaçınılmazdı.

Avustralya’da yaşanan göçmenlik deneyimi hakkında düşünürken, Türkiye’den gelen herhangi birinin göz ardı edemeyeceği şeylerden biri, Avustralyalıların ve Türklerin ilk önemli karşılaşması olan 1915 Gelibolu Cephesi’ne dair anlatılardır. 1915 Anzak mitleri ve iki toplum arasındaki ilişkinin duygusal temelleri düşünüldüğünde, Gelibolu cephesinde yaşamını kaybeden genç askerlerin ya da gazi olarak Avustralya’ya dönebilenlerin anlatılarının toplanması konusunda pek çok girişim olmuştur. Daha çok ana akım tarih literatürü içinde yer alan harp tarihi çalışmalarına, özellikle 2000’li yıllarda kişisel tanıklıkların farklı okumalarına yoğunlaşan eleştirel tarih çalışmaları eklenmiştir. Carolyn Holbrook’un *Anzac The Unauthorised Biography* (Anzac Resmi Olmayan Biyografi) adlı kitabı bu çalışmaların en yakın tarihli olanlarından. Holbrook’un çalışması 1915’i hatırlama üstüne yoğunlaşırken, bu savaşa yüklenmiş olan Avustralya’yı ulus-devlet olarak kurma söylemine ve söylem etrafında örgütlenen anma pratiklerine de eleştirel yaklaşmaktadır. Hartley’nin de (2013) “A Trojan Horse in the Citadel of Stories? Storytelling and the Creation of the Polity-From Göbekli Tepe to Gallipoli”(Hikâyelerin Kalesinde Bir Truva Atı? Hikâye Anlatımı ve Politikanın Yaratılışı: Göbeklitepe’den Gelibolu’ya adlı makalesinde ifade ettiği üzere Gelibolu’ya ülkeyi kuran ideolojiyle yaklaşan bir bakış açısından farklı bir

zihin dizgesiyle 2015'e girmenin gereği de kaçınılmaz. "Bellek Topografyasında Özgürlük: Gelibolu Savaş Alanları ve Mekânsal Bir Deneyim Olarak Hatırlama" yazısında Ahenk Yılmaz'ın (2011) da ifade ettiği üzere, "ortak belleğin toplumlara idare etme amacıyla olanlar için verimli bir politik zemin olması onu her türlü yorum ve yönlendirmeye daha açık kılar" (s.189).¹ Yılmaz, Casey'nin *Remembering: A Phenomenological Study* (Hatırlama: Fenomolojik Bir Çalışma) çalışmasına atıfla "hatırlamanın bir süreç olduğunu, bu sürecin bir deneyimi başka bir deneyime dönüştürdüğü"nü söyler.

2015 yılı, iki ülke arasındaki ilişkilerin güncellenmesi için Avustralya'da Türkiye yılı ve Türkiye'de Avustralya yılı olarak ilan edilmiştir. Ancak karşılaşmanın yüzüncü yılını anarken, iki ülkenin geçmiş üstünden bugüne ve bugün üstünden geçmişe bakma pratiklerinde farklı yaklaşımlar dikkat çekiyor. Bir taraftan Avustralya ulusal kanalı olan ABC'de *ANZAC Girls*² (Anzak Kızları) adıyla yayına giren ve Gelibolu dâhil Birinci dünya Savaşı'ndaki cephelerden gelen askerlerin tedavilerinde aktif rol oynayan Avustralya ve Yeni Zelandalı hemşirelerin hikâyelerini konu alan dizinin ilk üç bölümünde de dikkat çekilen temalardan biri olan, bir ulus olarak Avustralya'nın kurulma fikrinden ve Britanya Krallığı'yla zayıflayan ilişkilerinden söz etmek gerekiyor. Diğer taraftan da 2015 Avustralya Yılı etkinliklerinin Türkiye'deki seyrinin daha çok çağdaş sanatlar üstünden tanımlanan akışı, bugüne dair yeni bir iz oluşturmaya ilişkin bir çabaya denk görülebilir. Tam da böyle bir bağlamda Dijital Hikâye Anlatımı hareketinin sözlü tarih çalışmalarına eklemlenerek yeşerdiği bir coğrafya olan Avustralya'da, hareketin öncü kurumu Avustralya Hareketli İmge Merkezi (*Australian Centre for Moving Image, ACMI*) "Orada ve Burada: Melbourne'de Yaşayan Türkiye'den Göç Etmiş Kadınların Gündelik Hayat Anlatıları" projesine desteğini bu projeden çıkan dijital hikâyeleri, Avustralya ulusal eğitim sistemine entegre olan *Generator*³ adlı portala dâhil edeceklerini açıklayarak yapmıştır.

Yürüttüğüm toplam üç atölyede anlatılan 15 dijital hikâyenin sekizi, anlatıcılarının kendilerini anadilleri olan Türkçe’de daha rahat ifade edeceklerini düşündüklerini dile getirmeleri nedeniyle Türkçe anlatıldı. Diğer altı dijital hikâyenin dili, anlatıcıları için her ne kadar Türkçe evde konuşulan dil olsa bile İngilizce’yi kendilerini daha rahat ifade ettikleri dil olarak gördükleri için İngilizce. Dolayısıyla koleksiyonda yer alan hikâyelerin Türkçe olanları İngilizce, İngilizce olanları ise Türkçe altyazılı olarak Mart 2015’te gerçekleştirilecek olan toplu gösterim etkinliği sonrasında dolaşıma girmiş olacaklar.⁴ Çalışmanın bu boyutu aslında, Avustralya’da 45 yıldır yaşayan Türk toplumunun özellikle Sdney ve Melbourne’de geleneksel sanatlara dayanan kültürel etkinlikler düzenleyerek sağlamaya çalıştıkları görünürlüklerini, dijital hikayelerin Generator üstünden eğitim sistemine entegre edilecek olması sayesinde geniş Avustralya coğrafyasına yayılmasını sağlayacaktır.

Vatan Olan Gurbet II: Avustralya’da İşçi Göçünün 45. Yılı (2014) adlı kitaplarında Mortan ve Sarfati, Avustralya’ya Türkiye’den gelenlerin ve Türk asıllıların⁵ göçünün beş dalga halinde gerçekleştiğini belirtirler. Birinci dalga göç, 1945 yılında Kıbrıs Türkleriyle başlar. İkinci dalga göç ise Türkiye’den gelen göçmenlerin ağırlıkta olduğu dalgadır. 1968-1975 yılları arasında 14.192’si Özel Destek Programı (*Special Passage Assistance*, SPAP) kapsamında, 8.366’sı ise davet mektubuyla toplam 22.558 kişi Türkiye’den gelerek Avustralya’ya yerleşir. Üçüncü dalga göç, 1969’da “Yunanistan İnsan Göçü Anlaşması” kapsamında Batı Trakya’dan gerçekleşir ve bu hareket 1975’e kadar devam eder. Dördüncü dalga Mortan ve Sarfati tarafından “beyin göçü” olarak da nitelendirilen teknolojik göçtür (2014, s.33-34). 1980 sonrası döneme denk gelen bu dalga, gerek nitelikli meslek kollarından o mesleği icra etmek için gelenlerden, gerekse meslek beyanında bulunmadan işçi statüsünde siyasal nedenlerle göç edenlerden oluşmuştur. Beşinci olarak nitelendirilen dalga ise 2000 sonrasında gelişen, Türkiye’den

girişimcilerin Avustralya'da işletmeler kurmaları yoluyla ortaya çıkan aktif ekonomik hareketlilikle ilişkilidir.

Mortan çalışmasında Avustralya'ya gelen göç dalgalarını, ekonomik kalkınma için dışarıdan göç alan Almanya'yla karşılaştırmıştır. Benzer dönemlerde göç alan iki ülkenin gerek göçmenliği düzenleyen yasaları gerekse toplumsal hayata dair getirdikleri düzenlemeler farklılıklar göstermektedir. Bunu Avustralya'nın çok-kültürlülük politikalarındaki görece istikrara bağlama eğilimi mevcuttur. 2011 nüfus seçimlerine göre Avustralya'da yaşayan her dört vatandaştan biri göçmendir. Çok-kültürlülük kavramının kullanılmasında İşçi Partisi'nin yönetimde olduğu dönemlerde daha belirgin bir eğilim mevcutken, Tek Ulus Partisi'yle seçimlere giren Muhafazakâr Partisi ülke kimliğini aşındırdığı düşüncesiyle çok-kültürlülük kavramı yerine vatandaş kelimesinin kullanımında ısrarcı bir tavır sergilemektedir (Mortan vd., 2014, s.46). Boz ve Smith'in 2011 yılında Almanya ve Avustralya üzerine yaptıkları karşılaştırmalı çalışmaya değinen Mortan, "Avustralya'da sergilenen politikanın somut araçları arasında devletçe maddi olarak desteklenen dinî ve etnik toplum okullarını, yaşlı bakım evlerini, hem dil hem de kültürel farklılığı gözeterek bu hizmeti de veren sağlık kurumlarını, etnik dokuda organize olmuş toplumsal organizasyonları, kadınların bir cinsiyet kategorisi olarak devletçe desteklenmesi ve maddi destek alması"na işaret ederler (Mortan vd., 2014, s. 48). Boz ve Smith'in söz ettiği olanaklara proje kapsamında yürüttüğüm atölye katılımcıları dışında, farklı meslekler icra eden görüşmeciler de değindiler. Atölyeleri gerçekleştirdiğimiz Coburg Elderly Citizens Center (Coburg İleri Yaştaki Yurttaşlar Merkezi), bölgede yaşayan farklı topluluklara kültürel etkinlikleri için haftanın belli günlerinde mekân tahsis eden, içinde mutfağı, toplantı masaları ve sandalyeleri olan tek katlı bir toplum merkeziydi. Bu mekân kadınlara özel toplantılar için de hâlihazırda kullanılmaktaydı ve katılımcılar için bildik bir mekândı.

Kıştan Göçmen Dijital Hikâyeler

“Dijital hikâye anlatımı *kendini ifade etmeyi* teşvik eder ve dijital hikâye anlatımı hareketi, kimlik, gerçeklik ve anlatıcının deneyimi etrafında örgütlenmiştir. Genellikle meselesini ana akım medya hikâyelerinin karşısında konumlanarak kurar. Hikâye anlatmak *politik*.” (Hartley, 2013, s.74) Ancak, bir o kadar da gündeliğin içinden gelir. Hikâye anlatma pratikleriyle gündelik yaşamlarımızı sürdürürüz. Dayanışma hikâyeleriyle birbirine bağlanan insanların duygudaşlıklarıyla gelişir, çoğu zaman. Bunca gündeliğin içinden gelen anlatma pratiği “dijital” nitelemesini aldığı anda, taşınabilir cihazlarla ve ağ bağlantılarıyla hızla yaygınlaşan kullanıcı üretimi içerik olarak ortaya çıkan hikâye anlatımını anlatan geniş bir kavram içinde yeniden tanımlanır. Bu yazının konusu olan dijital hikâye anlatımı ise Joe Lambert’in (2006) ifade ettiği üzere baş harfleri büyük yazılan ve yüz yüzeleşimin esas olduğu bir atölye ortamı içinden çıkan dijital anlatılara odaklanıyor.

Dijital hikâye anlatımı, köklerini Amerika Birleşik Devletleri, Berkeley’deki Dijital Hikâye Merkezi’nin (*Centre for Digital Storytelling, CDS*) temellerini oluşturan Joe Lambert ve Dana Atchley’nin tiyatro geçmişlerinden alıyor. Hikâye anlatımında tiyatro sahnesindeki performans izleğinden gündelik hayattaki izleğe uzanan yirmi yıllık yolda, gerek atölyeye katılıp kendi hikâyelerini anlatanlar gerekse başkalarının hikâye anlatmasını kolaylaştıranların katkısı büyük. Bu yolda hareketin öncelikle İngilizce konuşan dünyada yayılımı, Atlantik ötesine Britanya’ya doğru 1990’ların sonunda BBC’deki dönüşüm döneminde gerçekleşir. Sıradan insanların anlatılarını televizyon yoluyla dolaşıma sokmak üzere, deneyimli belgesel yönetmeni Daniel Meadows’un dijital hikâye anlatımı atölyeleriyle ilişkilmesi sonucunda ortaya *Capture Wales* (Galler’i Yakalamak) projesi çıkar. Bu çalışmanın temelini oluşturan kadınların anlatılarının kayıt altına alınması ve dolaşıma girmesi için dijital hikâye anlatımı hareketinin Türkiye’ye girişi⁶ ise Avustralya’da Melbourne’de ACMI’nin yanı sıra ikinci

önemli merkez olan ve dijital hikâye anlatımı ile sözlü tarih çalışmalarını buluşturan yapısıyla Brisbane’da Queensland University of Technology’deki (QUT) Dijital Hikaye Anlatımı Grubu’nda aldığım eğitim üstündür. QUT’nin üç kampüsünden birinin yerleştiği eski ordu barakalarının bulunduğu bir semt olan Kelvin Grove’un ileri yaştaki sakinlerinin anlatılarının toplamak için Kelvin Grove Lisesi’nden gençlerle ileri yaştaki sakinleri eşleştirerek yürütülmüş olan dijital hikâye anlatımı atölyeleri, sözlü tarih çalışmalarına katkıları kadar kuşaklar arası temasların artması için önemli bir örnek teşkil eder. Ana akım medyada dışarıda kalan, marjinalleştirilen anlatıların dijital hikâyelerle çevrimiçi ortamlarda dolaşıma girmesinin ötesinde, ortaya çıktıkları yüz yüze atölye ortamında⁷ hikâye anlatma pratiği üstünden devreye giren konuşulabilirlik ve dinlenip duyulabilirlik hali, kişisel deneyimlerin kılcallarında toplumsal sorunların izlerini sürmeyi olanaklı kılar. Mekân ve anlatılarının iki buçuk-üç dakikalık dijital hikâyelerle özellikle çevrimiçi ortamlarda paylaşılması, anlatının kayıt altına alınması dışında çevrimiçi bir mekândan başka mekânların içinden geçen yaşamlara ve deneyimlere yol almayı da olanaklı kılmaktadır. Kelvin Grove projesi, yürüttüğüm bu proje için mekân üstünden hatırlama pratiklerine bakmayı da gündemime soktu.

Yürüttüğüm projenin mekânı Melbourne’ün kuzey semtlerinden olan Coburg’dur. Farklı ülkelerden gelen göçmenlerin yaşamak için tercih ettikleri iki büyük şehirden biri olan Melbourne’de Anglo-Sakson orta ve üst sınıf ailelerin yaşamayı tercih ettikleri muhitler şehrin okyanusa yakın güney semtleriyken, Brunswick ve Coburg gibi daha kuzeydeki semtler özellikle 1970-1990 arasında şehrin kuzeyinde fabrikalarda çalışanların, özellikle göçmen ailelerin tercih ettiği semtler olarak belirginleşmiş. Coburg ve Brunswick’in ortasından geçen Sydney Road, İtalyan, Yunan ve Türk göçmenlerin küçük işletmeleriyle eskisi kadar olmasa da hareketli bir cadde olmaya devam ediyor. Ancak bu bölgedeki Türk göçmenlerin bir kısmının daha yeni ve geniş

evler yapmak için daha da kuzeye Broad Meadows, Upfield gibi semtlere doğru açılmaları, özellikle Brunswick'e—şehre yakın bir semt olduğundan—genç sanatçıların yerleşmesiyle göçmen profilinden sıyrılmaya başlamış. Atölye çalışmalarının ikisini yürüttüğüm Coburg Elderly Citizens Clubrooms (Bknz: Fotoğraf 1) ise Sdney Road'a çok yakın, erişimi kolay bir sokakta yer alıyor. İlk atölyenin dört kadın katılımcısı, hâlâ bu bölgede oturmaya devam ettikleri için atölye çalışmalarına yürüyerek geldiler. Benim de tüm çalışma boyunca Brunswick East'te oturmuş olmam burada süren gündelik yaşamı takip etmeme oldukça yardımcı oldu.

Fotoğraf 1: Atölye katılımcıları Remziye, İlmiye, Kevser ve Fatma, Atölyenin yapıldığı merkezin önünde, 5 Eylül 2014.

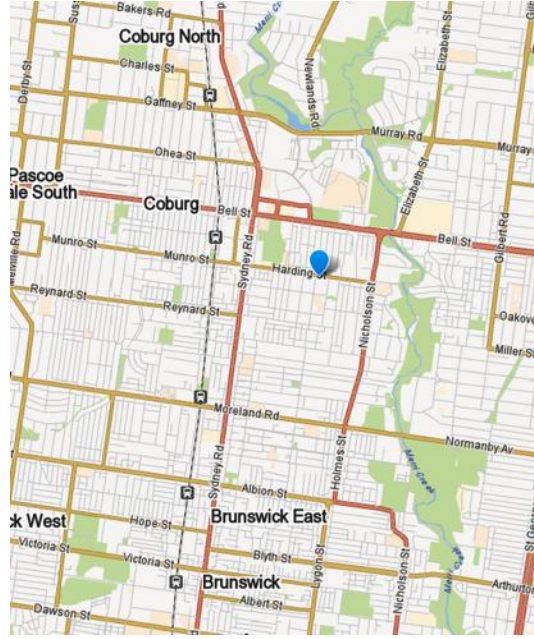
23 Ağustos 2014'te hikâye çemberiyle başladığımız atölye çalışmalarını dört buluşma sonrasında, 8 Eylül 2014 akşamüstü Coburg semtinin kalbinde kütüphane, tren istasyonu ve postanenin yer aldığı meydanda bulunan, duvarlarında 1970'lerin Melbourne'ünden fotoğrafları görebileceğiniz küçücük bir mekânda, Chorba Café'de demleme çay ve sohbet eşliğinde bir grup içi gösterim gerçekleştirerek sonlandırdık.

Fotoğraf 2: Coburg'de Chorba Café grup içi izleme aşaması sonrası Fatma, Kevser, İlmiye, Burcu ve Remziye.

Fotoğraf 3: Melbourne haritası genel.

Fotoğraf 4: Coburg semtinde çalışmanın yürütüldüğü Coburg Elderly Citizens Clubrooms'un yeri.

Bir Hatırlama Mevsimi Olarak Kışta Konuşulanlar

Biz hep konuşuyorduk, 'kendi meselelerimiz' üzerinde... Buradaki konuşma hali, sırlarla, saklı tutulanlarla, gizlenenlerle örülü, mutfak köşelerinde, kapı ağızlarında konuşulanlara içkin bir gizlilik ve muhalefet stratejileriyle dolu konuşma, bu sırdaşlık hali, kadın kamusalının belirleyici özelliği olabilir mi? (Köker, 2004, s. 539)

Eser Köker'in burada sözünü ettiği "biz" kadınlardan oluşuyor. Saklı tutulmanın ifşa edilmesinin politik bir mesele olması ise feminist şiarın özü: *Kişisel olan politiktir*. Ancak, bu kişisel hangi koşullarda ortaya dökülebileceğine dair kadın hareketlerinin de kendi kalıp yargılarını üretebildiğine dair farkındalık içinde hareket edince, bazı deneyimlerin diğerlerine göre daha fazla ön plana çıkması ya da bazılarının

silikleşmesiyle karşı karşıya kalınırken alternatif kamusalıkların çokluğuna yol alınabilir. Tam da böyle bir noktada Avustralya gibi Türkiye'ye uzak bir ülkeye çeşitli sebeplerle göç etmiş kadınların anlatılarının dolaşıma girmesi farklı bir anlam kazanıyor.

Konuşabilirliğe dair bir girişle yola çıkmamın temel sebebi, yürüttüğüm dijital hikâye anlatımı atölyeleriyle Melbourne'de bir araya geldiğim farklı yaşlardan ve farklı ardalardan kadınların anlattıklarının, kendilerini kurduklarını düşündükleri dilde olmasıdır. İlk dalga göçmenlerin karşılaştıkları sorunların en başında, gelinen bu ülkede konuşulan dil olan İngilizce'yi bilmemek vardır. *The Turks in Australia: Celebrating Twenty-five Years down under* (Avustralya'da Türkler: Dünyanın Öbür Ucunda Yirmi Beşinci Yılı Kutlarken) adlı kitaplarında kendileri de göçmen olan Hatice Hürmüz Başaran ve Vecihi Başaran, tanıdıkları diğer göçmen ailelerin anlatılarını toplamışlar. Başaran ve Başaran'ın bu kitabı yazarken temel meseleleri, deneyimleri kayıt altına almaktır. Bu kitapta yer alan kişisel hikâyelerin çoğunda bir taraftan Avustralya'ya ilk geldiğinde İngilizce bilmiyor olmanın sebep olduğu trajikomik anılar kâğıda dökülürken, diğer taraftan da göç edilen bu yeni ülkede her ne kadar vatandaş olursa da bir türlü dile hâkim olamamaktan kaynaklanan dışarıda kalma hissi dile getirilmektedir. Özellikle bu çalışma bağlamında ilk nesil olarak andığım Türkiye'den göçle gelen ailelerin en temel önceliğinin iki yıl çalışıp vatana dönmek olduğu düşünüldüğünde çocuklarına bakarken İngilizce kurslarına ve kendi eğitimlerine vakit ayıramamış olmaları şaşırtıcı değildir. Göçün ilk iki yılında Türkiye'den "ziyaretçi işçi" diye gönderilen ancak Avustralya'da "göçmen" olarak kabul edilen bu ilk nesilden çoğu ailenin, Türkiye'ye ziyaret için bile dönebilmeleri uzun yıllar almıştır. Dolayısıyla, Avustralya'da bir yaşam düzeni kurmak için farklı ağlar işlemeye başlamıştır. Görüştüğüm tüm ilk nesilden göçmenlerin hikâyesinde, önceleri aynı evi paylaşarak da olsa hostel denen asgari koşulların sağlandığı barınma olanaklarından kurtulmak için

verilen çabaya dair anlatılar ortaklı. Diğer bir ortaklık da yaygın olarak konuşulan dile hâkim olamamanın getirdiği zorluklarla, okula giden ve İngilizce'yi kısa zamanda çözen çocukların yardımıyla baş etme zorunluluğuydu. Çocuklar çoğunlukla ebeveynlerinin yasal işlerinde, doktor randevularında ve hatta veli görüşmelerinde bile tercümanlar olarak köprü kurmaya çalışmışlar.

Viktorya eyaletinde Türkiye'den Avustralya'ya gelen özellikle Türk asıllı yerleşimcilerin anlatılarını tematik bazda toplayan ve kırkıncı yıl kutlamalarının da bir çıktısı olarak, Christine Inglis'in kaleme aldığı *Türkiye to Australia: Turkish Settlement in Victoria* (Türkiye'den Avustralya'ya: Viktorya'da Türk Yerleşimi) adlı kitap, Moreland Türk Derneği'nin çabalarıyla ortaya çıkmış bir çalışmadır. Kitapta vatan bırakılarak gelinen yeni ülkedeki yaşam, aile yaşantısından, dine, sosyal hayattan çalışma dünyasına ve eğitime uzanan alanlarla ilgili anlatılar fotoğraflarla daha ayrıntılı bir şekilde verilmeye çalışılmıştır. İlk nesil göçmenlerin Avustralya'ya yerleşirken ve İngilizce öğrenirken yaşadıkları güçlüklerin yerini bu kez çocuklarında kendi ana dillerini koruma konusundaki kaygıların alması çarpıcıdır. Avustralya'daki çok-kültürlülük politikalarının en temel getirilerinden biri, özellikle Viktorya eyaletinde, haftasonu anadil okullarında kültürle dil bağının kopmaması için gösterilen çabaların desteklenmesidir. Çalışmam boyunca üçüncü nesilden gelen kadınlarla konuşma dilinin İngilizce ve Türkçe arasında sürekli birinden ötekine kayan bir yapıda ilerlemiş olması dikkat çekiciydi. Bu genç kadınların çoğunun evinde Türkçe konuşulması temel prensipken, ev dışında ağırlıklı kullandıkları dilin İngilizce olması onların durumunu ilk nesilden bir hayli farklı kılıyordu.

Dil ve hatırlama arasındaki ilişkiye bu yazının sınırlıkları içinde eğilmek bir hayli güç olsa da yürüttüğüm çalışmaya bu ilk yazıda değinmeden geçemeyeceğim.

Burada Hatırası Olmakla Orada Hasret Olmak Arasında

Marita Eastmond, “bireyler ve topluluklar için bir hatırlama, tanıklık etme ya da kimliği ve devamlılığı muhafaza etme yolu olarak hikâye anlatmanın kendisinin, çekilen sıkıntıların dinmesi ve durumun değişmesi için kaydedilmiş sembolik bir kaynak” olabileceğini söyler (2007, s. 251). Bu yazının konusu olan dijital hikâye anlatımı atölyesine katılan kadınlar için durumun tam da buna denk düştüğü açıktı. Ancak, onların kapısını çalan benim yola çıkış sebebim, kendi oradalık ve buradalık halimin tesellisini orada benimle benzer duygular içinde olan kadınlarla paylaşmaktı, belki de. Funda Şenol Cantek ve Elif Ekin Akşit’in yürüttükleri ve kadınlar arası bilgi aktarımına odaklanan çalışmalarının kendilerine ait girizgâhında şöyle deniyor: “Kendi yaptığım görüşmeler bende kendi hikâyemi de anlatma arzusu uyandırdı. Çünkü fark ettim ki, hiç tanımadığın veya hep farklı konular üzerine konuştuğun birisine hikâyeni anlatmak, bir çeşit terapi işlevi görüyor. İnsanın yükünü hafifletiyor, gücünü artırıyor” (Şenol Cantek ve Akşit, 2011, s. 547).

Akılda tuttuğum şeylerden bir diğeriye Serpil Çakır’ın “kadınların kendi tanıklıkları, kadın dayanışmasını ortak bir belleğe dönüştürmeyi sağlamada hayati bir rol oynayabilir” (2011, s. 524) ifadesi. Bu bakımdan da göçmen kadınların tanıklıklarını kayıt altına almak için yollara düşmek, Türkiye’de dijital hikâye anlatımı hareketinin, kadınların anlatılarını kendi sesleriyle dolaşıma sokma çabasından öteye başka coğrafyalarda göçmen yaşamlar süren kadınlara doğru en uzak noktadan açılmış oluyor.

1968-1982 arasında Avustralya’ya göç eden ve Viktorya eyaletinde yerleşmiş olan İlmiye, Remziye, Kevser ve Fatma’yla Nurper sayesinde tanıştım ve bir araya geldim. Moreland Türk Derneği’nde gönüllü olarak etkinlikler düzenleyen, düzenlenen etkinliklere destek veren Nurper, tüm çalışma boyunca gerek görüşmecilerime gerekse atölye katılımcılarıma ulaşmamda anahtar bir rol oynadı. Nurper’i bu çalışma için

vazgeçilmez kılan bir diğer nokta da kendi anlatısını benimle paylaşması ve aslında bu çalışmaya dâhil olan kadınlarla yıllardır süregelen dayanışmasıydı.

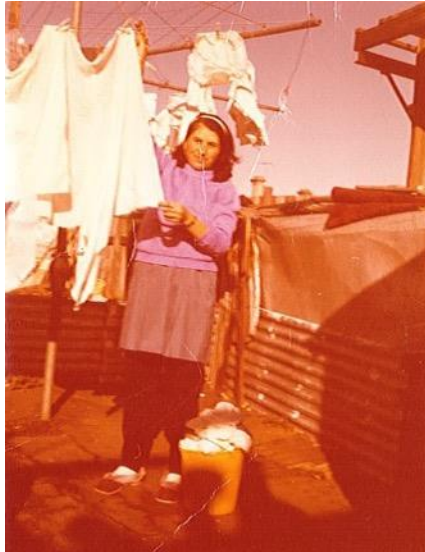
Çalışmam kapsamında Melbourne'deki bu ilk atölyenin hikâye çemberi ortalama bir hikâye çemberinden uzun sürdü. Bir katılımcı dışında anlatılan hikâyelerin metne dökülme kısmı üç katılımcı için meşakkatliydi. Dört hikâyenin de anlatıları vurucuydu. Ancak, eğitim durumu diğer üç katılımcıdan farklı olan Fatma'nın metnin yazılı bir gelenek içinde örgütlenmiş olması ve diğer üç katılımcının hikâyelerini kâğıda ayrıntılandırmak yerine kısaltarak dökmesinden dolayı süre bazında katılımcılar arasında bir asimetri oluşmasına sebep oldu. Farklı bölünmelerin (eğitim, kültürel sermaye gibi) kadınlar arası asimetriler yaratıyor olmasının bu dijital hikâye anlatımı atölyesindeki yansıması, hikâye çemberinde çıkan hikâyenin ses kaydını kolaylaştırmak için kâğıda dökülme aşamasında Fatma dışında diğer kadınların mümkün olduğunca anlatılarını sınırlamalarıydı. Karşılaştığım bu sorun, bir anlatının diğerlerini, zamansal olarak baskı altına alması durumuydu, bir diğer deyişle. Dört dakikalık bir anlatıyla bir buçuk dakikada biten diğer anlatı arasında zamansallıktan doğan farkın kısa olan üzerinde yaratacağı baskıyı azaltmak için özgün bir çözüm bulunması kaçınılmazdı. Bu nedenle üç katılımcı üstünde fazlaca gerginliğe sebep olan metne dökme aşamasını, metne dökülmüş kısmın ses kaydını yaptıktan sonra fotoğraf albümünü önümüze alıp seçtikleri fotoğraflar üstüne konuşarak yaptığımız yeni ses kayıtlarıyla hikâyeleri tamamladık.

Bu yazı bağlamında İlmiye ve Remziye'nin hikâyeleri üstünden hatırladıklarına odaklanıyorum. İlmiye ve Remziye'nin hikâyeleri iki bölümden oluşuyor. İlmiye, hikâyesinin ilk kısmında aşağıdakileri anlatıyor:

1971 yılında Türkiye'den Avustralya'ya geldim. Melburun şehrine soğuk bir ayda. Port Melburun'e hostele iki çocukla geldim. Şimdi dört çocuk oldu. Çok zorluk çektim. Yapmadığım iş kalmadı. Faprika, tomates tarlası, patates tarlası darken, bir yuva kurdum. Üç çocuğum var yeter artık

didim. Dörde nası bakacam. Kızım anne bizi çöpe koyar mısın dedi ben de hayır didim. Garnındakini nası koyacaksın dedi. Baktı da. Dördüncü oğlumdan torunum var şimdi. Çocuklarım, torunlarım hep burda. Ailem kardeşlerim hep Türkiye’de. Hasretlikle devam ediyorum.

Pek çok göçmen gibi iki yıl çalışıp para biriktirip memlekete dönme hayali, Avustralya’da ailenin yeni gelen çocuklarla genişlemesiyle kök salmaya denk geliyor. İlmiye’nin hikâyesinde çalışma yaşamı, işçi olarak değiştirilen işlere göndermeyle çerçeveseleniyor. Ancak İlmiye’nin hikâyesinin ilk kısmında çarpıcı olan dördüncü çocuğuna hamile kalınca düğümlenen karar anıdır. Bu an, diğer üç çocuğu yetiştirmeye işçi olarak çabalarken almaya zorunlu hissettiği kürtaj kararından dönmeye denk geliyor. Kızının sözleriyle kararından dönüyor İlmiye. Hikâye çemberinde İlmiye, çocuklar “başkalarının elinde büyümesin” diye çalıştıkları işlerdeki vardiyaları eşiyile nasıl birbirini takip eder şekilde denk getirmeye çalıştıklarını anlatmıştı. Çekilen zorluklar, çalışılan işlerin ağırlığı ve hane içindeki sorumluluklar onların üzerindeki yükü de arttırıyor.

Fotoğraf 5: İlmiye Melbourne’ye ilk geldiği yıl üç aile ile paylaştıkları üç odalı evin arka bahçesinde Türkiye’den geldiği kıyafetleriyle çamaşır asarken.

Fotoğraf 6: İlmiye kızlarını iki yıllığına arkadaş bir aileyle Türkiye'ye göndermek üzere Melbourne havalimanının otoparkında.

Fotoğraf 7: İlmiye kızlarını Türkiye'ye göndermeden önce bir parkta kızlarıyla.

İlmiye'nin hikâyesinin fotoğraflar üstünden konuşarak kaydını yaptığım ikinci kısmında ise yukarıda üç tanesini paylaştığım fotoğraflar anahtar bir rol oynuyor.

İlmiye'nin hikâyesi şöyle devam ediyor:

Büyük oğlumu doğum yaptım burda. Hikmet'imi. O zaman tabi hazır bez yoktu. Hep böyle elimde yıkıyodum. Çamaşır makinesi yoktu. Çamaşırını yıkarkene böyle Türkiye'den geldiğim elbiseyle beyim dedi ki şöyle bir dur da bi resmini çekiyim dedi bana. Çekti ben bunu hiç atmam. Baktıkça hatırlıyorum. Çok duygulanırım böyle. Burası bir

arkadaşnan üç aile oturuyoduk. Üç göz odası vardı. Böyle bir singil eviydi. Herkis bi odada duruyodu. Onların arka bahçesiydi burası. Burda da benim oğlum büyük oğlum dokuz aylıkdı. İki kızım sürekli Türkiyeyi hatırlıyordu böyle. Babaannemi, anneannemi ben onları istiyom diye. Çocuklar böyle sürekli hatırlayınca beyim didi ki birgün “gel bunları gönderelim” dedi. “İki sene sonra da biz giderik, iki sene orda kalsınlar” didi. Bu kararı verdim. Bah bu arkadaşlarla gittiler. Bu havaalanına gidiyoz şimdi çocukları gönderecem ben. Gittik. Çocukları savıştırdım geldim eve akşam oldu. Yattım yatağa. Şöyle uyumuşum. Şöyle uyuyunca bi uçak sesi geldi kulama. Oturumun üstüne geldim başladım ağlamaya. Didim ki beyime, “Bizim bu çocuklar sığmadı Avustralya’ya da biz gönderdik bunları” dedim. “Tamam hanım didi gidecem getirecem” felan öle. Hergün uçak sesi geldi mi öle kulağıma sanki çok ağır geldi bana. Burdan gettim iki sene sonra vardım küççük kızım beni tanıyamadı. Büyük kızım tanıdı. Ordan gelirken de bunları aldık geldik. Böyle bi hatırası var bunların. Şimdi ben evimin arkasında bahçem vardı. Burası da evimin garajı oluyo. Ben burda gözleme yapıyom. Orda da ocak vardı, orda da pişiriyom. Bu güççük kızım, bu da benim gaynanam. Türkiye’den getirdim yanıma gaynımla beraber. Burda ben yapıyom onlar getiyolar pişiriyolar koyuyolar. Bi eski yani Türkiye’nin şeylerini yürütüyoduk biz eskiden. Herşiyi yapardık. Çok mutluydum o zamanlar. Çocuklarım ufaktı. Beyim ölmediydi. Ben daha şeydim böyle çok mutluydum. Ama şimdi mutlu deil misin eskisi kadar olmuyo. E çocuklar uçup gidiyo. E beyim de ölünce insan yıkımına uğruyo herşeyin. Bunları gördüğüm zaman var ya çok beni derinlere götürüyo. Çok büyük hatıraları var bunların. Yani bunlar yazılsa var ya bi dizi olur. Hayatımız.

Hikâyenin dökümünde de ortaya çıktığı üzere, İlmiye fotoğraflar üstünden, daha parçalı olmakla birlikte, birbirine bağlanan daha uzun bir anlatı kuruyor. Avustralya’ya ilk gelindiğinde, ailelerin aynı evi paylaşarak giriştikleri var olma mücadelesi, çamaşır astığı üç odalı evin arka bahçesinden dökülüyor. “Hatırası olsun” diye çekilmiş bir fotoğraf olan ilk fotoğraf hakkında konuşurken duygular da dile geliyor. İkinci fotoğraf üstüne konuşurken hikâyenin bana degen tarafıyla karşılıklı duygulanıyoruz. O anı, hikâye anlatanla dinleyen arasındaki güçlü bağların duygudaşlıklarla kurulduğu anlardan biri olarak tanımlamak yersiz olmaz. İki kızını babaanne ve anneannelerini

özledikleri için Türkiye'ye iki yıllığına gönderme kararını alışlarını anlatıyor İlmiye, bu fotoğrafla. İki yıl sonra kızlarını almaya gittiğinde ise küçük kızı tarafından hatırlanamayanın kendisi olmasının yıkımını, büyük kızın hatırlamasıyla teselli edişini vurguluyor. Fotoğrafın hatırası imlenmiş oluyor. Pek çok göçmen ailede olduğu gibi yerleştikten sonra kardeşleri ve aile büyüklerini yanına alma düşüncesi hem yaşanan dönemde göçmenlik işlemlerindeki kolaylıkla hem de Avustralya'nın uzaklığı ve ekonomik potansiyeliyle güçlenmiş. İlmiye'nin hikâyesinin devamı, Avustralya'da yeniden birleşen geniş ailelerin, aynı fabrikada çalışan aynı muhitte yaşayan hemşehrilerin bir araya gelip Türkiye'deki gündelik hayat pratiklerini ve ritüelleri burada sürdürdükleri bir zamanı anlatırken, bir taraftan da o zamanın şimdiyle olan bağı, artık hiçbir şeyin eskisi gibi olmadığını ima ederek kuruyor. "E beyim de ölünce insan yıkımına uğruyo her şeyin" diyor devamında, mutluluğun son bulunduğu mevsimi işaret ederken. Vedalaşmaktan bahsediyor İlmiye. Anlatısının ilk kısmında kurduğu Türkiye'de kalanlara özlem, bu sefer buradan ve oradan başka bir yerde olana yöneliyor. Tüm hikâye boyunca tekrar edilen hatırası olmak, kayıt altına alınma isteğine dönüşerek sonlanıyor hikâye: "Yani bunlar yazılsa var ya bi dizi olur. Hayatımız".

Remziye'nin hikâyesi de Türkiye'nin kışından Avustralya'nın yazına göçle başlıyor. Avustralya içinde de yer değiştirmelerle ilerliyor. Tarla işleriyle ilgilenmek zorunda kalıyor; çünkü "kadının yeri kocasının yanı" sözü gelinen coğrafyadan uzaklarda da işlerliğini koruyor, Remziye'nin çekirdek ailesinde. Aksi düşünce sadakatsizlik imasıyla bertaraf ediliyor, eşi cephesinde. Remziye, yılları üst üste koyarak, bir buçuk dakikada zorlu seyri serimliyor. Geçmiş anlatırken, bugün üstünden kurulma düşüncesinin hikâye düzeyinde nasıl işlediğini görüyorum: "Şimdi yaşım altmış iki oldu" diyor, Remziye. Eşinin ölümünü ise kendi özneliği üstünde kuruyor: "Yalnız yaşıyorum".

İkinci ayın onu bin dokuz yüz yetmişte Avustralya'ya geldim. Onsekiz yaşındaydım. Dört sene Melbourne'de kaldım. Eşim "Mulcura'ya gidelim, gidelim çalışalım biraz para kazanalım" dedi. Avustralya'ya ilk Sidney'e geldim. Geldik. Sidney'de çok sıcaktı. Melburn serin serin dediler. Melbourne'ye geldik. Dört sene sonra Mulcura'ya gittik. Orası daha da sıcakmış. Sonra Mulcura'da, Mulcura'ya gittim. Ben gitmem, istemiyorum. Çünkü köy işlerinden hiç anlamıyordum. Çocuklarım çok küçüktü. Kocamın bir cümlesi beni çok üzdü. Bana dedi ki, ilk kelimesi şu oldu. "Senin burda güvendiğin birisi mi var da gitmek istemiyorsun? Bir kadının yeri kocasının yanındır. Mecbursun geleceksin." [sessizlik 4sn.] Otuz sene kaldım Mulcura'da. Kırk derece sığın, sıcakta üzüm topladım. Fasülye, biber, portakal topladım. Şimdi yaşıml altmış iki oldu. Yalnız yaşıyorum.

Fotoğraf 8: Remziye dijital hikâye anlatımı atölyesinin yapıldığı Coburg Elderly Citizens Clubrooms'un bahçesinde ikinci atölye gününde.

Fotoğraf 9: Remziye Mildura'daki evlerinin garajında ocak başında eşi ve yufka tahtası başındaki arkadaşıyla.

Fotoğraf 10: Remziye Avustralya vatandaşı olduğu gün.

Burası Mulcura. Eeee bi arkadaşla beraber olduk, orda dedik ki yufka ekmek yapalım. Hamuru yoğurduk, ikimiz iki tahta ekmek yapıyoruz. Beyim de dedi ki "benim anam" dedi "beni küçükken bana ekmek pişittirirdi. Yapamazsak oklavayla kafamıza bi küüüt vururdu. Ondan sona, ben pişirim ekmeği" dedi. İıı, ben dedim "ben yapıyorum". "Sen anlamazsın ben yaparım" dedi. Geçti fırının, ocağın başına sacın üstüne ekmeği pişiriyο, bi de şöyle kaldırıp gösteriyο, "bakhın bakhın bakhın

böyle ekmek hayatınızda gördünüz mü nası pişirdim". Böyle diyodu, iyi günlerimiz geçiyodu. Buda bura da Mulcura. Bağ almıştık. Benim ilk torunum ını Serkan oldu. İı daha bir yaşındaydı. Şimdi iki tane traktörümüz var. Biri yeni biri eski. Se... benim küçük kız da Serkan'a diyodu. "Gel Serkan senle traktör sürdürüyüm" deyince "ben eskiyi istemem, istemeem", diyodu "yeniyi getir". O traktörün başına da oturduğu zaman bize böyle eka bi adam gibi poz veriyodu. Burası da Mulcura. Burda şettik Avustralya vatandaşı olmak istedik. Günümüz geldi ve Avustralya vatandaşı olduk. Bize birer şey verdiler, tifiket verdiler. Ondan sonra çocuklar dedi ki "anne bugünü değerlendirelim gel senin şurda bi resmini çekelim şurda ağacın altında" dediler. Orda bir poz verdim. Böyle güzel bi resim çıktı. Heheh.

Remziye'nin hikâyesinin seçtiği fotoğrafları anlatarak giden kısmında ise, İlmiye'nin evinin arkasında garajda kurduğu ocağın bir benzerinin etrafında gelişen bir olayla Mildura'daki yaşantısına girmiş oluyoruz. Eşi ve arkadaşıyla ocak başında ekmek pişirme maceralarını anlatıyor ve gülümseyerek ekliyor "iyi günlerimiz geçiyordu". Mildura'da tarımla geçen çetin yaşantının getirisi kendi bağlarını almak oluyor Remziyelere. Kendi işlerinde çocuklarıyla çalışan bir aileye dönüşmelerinin de seyri oluyor hikâyenin bu kısmı. Torunların varlığını öğreniyoruz. Daha sonra da Avustralya'da göçmen yaşamın kimliği dönüştüren evresine değiniyor Remziye. Özel bir gün olarak kodlanan Avustralya vatandaşı olunan günün hatırası: Poz vermek, anı sabitlemek.

Bu yazının başına oturduğumdan beri, benim zihnimde sabitlenen atölyeyi hatırladığım fotoğrafı da bu yazıya ekleme kararı, vedalaşmaların ağırlığını Avustralya'ya doğru ya da Avustralya'dan buraya doğru yola her çıkışta hissettiklerimle ilgili. Bu sefer yüküm biraz daha ağır. Şenol Cantek ve Akşit'in yazılarında can alıcı bulduğum nokta ablalık kurumu üstünden benim deneyimime yapıyor:

Fotoğraf 11: Kevser, Fatma, İlmiye ve Remziye ablalarla ikinci atölye günü hatırası özçekim.

Ablalık kurumuyla ilgili söylenebilecek son şey, komşuluk ilişkilerinde de stratejik bir konum olduğudur. Benzer dertleri, kaderleri paylaşan komşuların dertleşmeleri hayatın yükünü taşımayı kolaylaştırıcı işlev görmektedir. Bunun yanında, kendisine dertlerini anlatan, fikir soran komşusuna “iyi gelecek”, onu teselli edecek, çıkış yolu göstren bilgiler aktaran deneyimli ve yaşça büyük komşunun aktarımları da önemlidir (Şenol Cantek ve Akşit, 2011, s.547).

Dijital hikâye anlatımı atölyelerinin, kolaylaştırıcının dâhil olduğu bir mahremiyet içinde anlatılar üstünden bağlar kurmayı sağlayan akışı, Avustralya’dan, oralarda yaşama dair bilmediklerimi kadınların hayat anlatıları içinden deneyimlerini aktarmaları yoluyla öğrenip buralara geri gelmemle sonuçlandı.

Sonlandırırken

Leyla Neyzi’nin (2010) de ifade ettiği üzere, kişisel anılara dayanarak yakın tarihin yeniden değerlendirmesinde sözlü tarih önemli bir role sahiptir. Türkiye’de okullarda okutulan ulusal tarih, bu ülkenin insanları tarafından deneyimlenen pek çok şeyi dışarıda bırakır (s.3). Tam da böyle bir noktada, bu ülkeden ekonomik, siyasi ya da kişisel nedenlerle dünyanın farklı yerlerine göç etmiş toplulukların deneyimlediklerinin

kayıt altına, anlattıkları şekliyle, alınması da bir o kadar önemli. Dijital hikâye anlatımının bir yöntem olarak sözlü tarih çalışmalarıyla dirsek teması içinde olarak gelişmiş olan seyri içinden bakıldığında, özellikle kadın anlatılarının kayıt altına alınması için sunduğu çevrimiçi ve çevrimdışı olanaklarıyla, hatırlananların ve kendi yaşamlarımız içinde görülmeyenlerin, görüş açımıza bir türlü girmemesine rağmen bizi tanımlayanları el yordamıyla keşfetmeye yardımcı olabileceğine inancım bu çalışmayla daha da kuvvetleniyor. Yürüttüğüm bu projeye kadar Türkiye’den gelenlerle *Generator* sistemine dâhil edilmiş olan sadece bir dijital hikâye anlatımı atölyesi ACMI tarafından gerçekleştirilmişti. Bu hikâyelerin tamamı İngilizce anlatılmışlardı ve kadınların anlatıları ağırlıkta değildi. “Orada ve Burada: Melbourne’de Yaşayan Türkiye’den Göç Etmiş Kadınların Gündelik Hayat Anlatıları” projesi kapsamında İlmiye ve Remziye’nin hikâyelerini anlattıkları atölye Türkçe bir seyirde aktı: “Herkes hayatı belli bir dilde yaşar; deneyimlerini bu dilde kazanır, bu dilde hazmeder ve yine bu dilde anımsar” (Said 2014, s.16).

Bu yazıyı yazarak bir kısmını kendi dışıma çıkarmış olsam da, kadınların göçmen yaşamlardan üç dakikalık dijital hikâyeler yarattıkları atölyenin anlatısı, kısa cümlelerle ifade bulan kırk yıllık göçmenlik yükünü hafifletmeye yetmiyor. Deneyimlerini kayıt altına almak ve anlatılarını göç ettikleri coğrafyaya taşımak ve bir nebze kendi orada ve buradalık halime bir çıkış yolu bulmak için çıktığım bu yolda tanıştığım Coburg’lü ablalara, şimdi Ankara’da oturmuş bu yazıyı yazarken farklı bir hasret beslediğimi fark ediyorum. Dijital hikâye anlatımının Hartley’nin *Hikâye Çemberi* kitabının girişinde Kelly McWilliam’la değindiği, gücün yürekten gelmesi meselesi buna denk geliyor benim anlatımda.

Teşekkür

“Orada ve Burada: Melbourne’de Yaşayan Türkiye’den Göç Etmiş Kadınların Gündelik Hayat Anlatıları” çalışmama atölye katılımcısı ya da görüşmeci olarak katılan tüm kadınlara, hikâyelerini benimle paylaştıkları, yüreklerini bana açtıkları için teşekkür ederim. Yuvamdan uzakta bana Melbourne’de evini açıp, kış rüzgârlarında sıcak bir yuva veren değerli yol arkadaşım Dr. Hayriye Avara olmasa bu çalışma mümkün olamazdı.

Kaynakça

- Auster, P. (2012). *Kış Günlüğü*. İstanbul: Can Yayınları.
- Auster, P. (2013) *Winter Journal*. Faber and Faber: Croydon.
- Başaran, H. ve Başaran, V. (1993). *The Turks in Australia: Celebrating twenty-five years down under*. Victoria: Turquoise Publications.
- Cantek, F. Ş. ve Akşit, E. E. (2011). Kadınların Kuşaklar ve Sınıflar Arası Bilgi Aktarımları. Serpil Sancar (Der.), içinde, *Birkaç Arpa Boyu 21. Yüzyıla Girerken Türkiye’de Feminist Çalışmalar* İstanbul:Koç Üniversitesi Yayınları. S.535-569.
- Çakır, S. (2011). Feminist Tarih Yazımı: Tarihin Kadınlar İçin, Kadınlar Tarafından Yeniden İnşası. Serpil Sancar (Der.), içinde, *Birkaç Arpa Boyu 21. Yüzyıla Girerken Türkiye’de Feminist Çalışmalar*. İstanbul:Koç Üniversitesi Yayınları. S.505-533.
- Eastmond, M. (2007). Stories as Lived Experience: Narratives in Forced Migration Research. *Journal of Refugee Studies*. 28 (2), s. 248-264.
- Hartley, J. ve McWilliam, K. (2009). Computational Power Meets Human Contact. J. Hartley ve Kelly McWilliam (Der.), içinde, *Story Circle: Digital Storytelling Around the World*, (s.3–15). Oxford: Blackwell.
- Hartley, J. (2013) A Trojan Horse in the citadel of Stories? Storytelling and the Creation of the Polity-From Göbekli Tepe to Gallipoli. *Journal of Cultural Science*. 6 (1), 71-105.

- Inglis, C. 2011. Türkiye to Australia: Turkish Settlement in Victoria. Melbourne: Moreland Turkish Association.
- Köker, E. (2004) Saklı Konuşmalar. Meral Özbek (Der.), içinde, *Kamusal Alan* İstanbul: Hil Yayınları. S.539-550.
- Lambert, J. (2006). *Digital Storytelling*. California: Digital Diner Press.
- Mortan, K. ve, Sarfati, M. (2014). *Vatan Olan Gurbet II: Avustralya'ya İşçi Göçünün 45. Yılı*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Neyzi, L. (2010). Oral History and Memory Studies in Turkey. Celia Kerslake, Kerem Öktem ve Philip Robins (Der.), içinde, *Turkey's Engagement with Modernity: Conflict and Change in the Twentieth Century*. Oxford:Palgrave Macmillan.
- Neyzi, L. (2011). *Nasıl Hatırlıyoruz? Türkiye'de Bellek Çalışmaları*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Şimşek, B. (2012). Enhancing Women's Participation in Turkey through Digital Storytelling. *Journal of Cultural Science*. 5 (2)New Work in the Cultural Sciences, 28-46.
- Şimşek, B. (2013) Hikâye anlattıran, hikâyemi anlatan, kendi hikâyesini yaratan çember: Dijital hikâye anlatımı atölyesinde birbirine karışan sesler/im. Hakan Ergül (Der.), içinde, *Sahadan Sesler: İletişim Araştırmalarında Etnografik Yöntem*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. S. 279-308.
- Yılmaz, A. (2011). Bellek Topografyasında Özgürlük: Gelibolu Savaş Anıtları ve Mekânsal Bir Deneyim Olarak Hatırlama, Leyla Neyzi (Der.), içinde, *Nasıl Hatırlıyoruz? Türkiye'de Bellek Çalışmaları*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. S. 187-216.

¹ Bu yazının da içinde bulunduğu *Nasıl Hatırlıyoruz? Türkiye'de Bellek Çalışmaları* (2011) adlı kitap, Türkiye'de bellek çalışmalarının önde gelen isimlerinden olan Leyla Neyzi'nin yayına hazırladığı ve romanlar, müzeler, anıtlar,

sözlü tarih anlatıları üstünden toplumsal hafızamızın tam da gizli kalan köşelerine tanıklıklar üstünden bakmanın önemini vurgular nitelikteki çalışmaları bir araya getirmesi bakımından incelenmelidir.

² <http://www.abc.net.au/tv/programs/anzac-girls/>

³ <http://generator.acmi.net.au>

⁴ Bu proje kapsamında yer alan atölyelerdeki dijital hikâyelere Mart 2015 itibarıyla Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dijital Hikâye Anlatımı Atölye sayfası olan www.dijitalhikayeler.org adresinden erişilebilir.

⁵ Melbourne’de yaşayan göçmen gruplar arasında Türkçe konuşan ancak Batı Trakya’dan Yunan pasaportuyla ya da Kıbrıs’tan İngiliz pasaportuyla Avustralya’ya göçmen olarak gelip yerleşmiş olan ailelerin sayısı azımsanmayacak kadar çoktur. Mortan ve Sarfati (2014) bu çeşitliliği dikkate alabilmek için “Türkçe konuşan dünyadan” (s.33) ifadesini kullanmışlar.

⁶ Türkiye’de dijital hikâye anlatımı konusunda ilk ve kurumsallaşmış olan atölye ekibi 2009 yılında QUT’de yürütmeye başladığım doktora alan çalışmasının bir bölümü olarak örgütlendi. 2009-2010 yıllarında Amargi Kadın Akademisi işbirliğiyle İstanbul’da iki, Antakya’da bir olmak üzere toplam üç dijital hikâye anlatımı atölyesi yürüttük. Amargili Kadınlarla Dijital Hikâyeler albümleri için: <http://vimeo.com/album/2818035> , <http://vimeo.com/album/2818086> , <http://vimeo.com/album/2818000> ve Şimşek, 2012.

⁷ Dijital hikâye anlatımı atölyelerinin diyalojik yapısı her zaman dijital bileşenin önüne geçer. Hikâyelerin yüz yüze etkileşim içinde serildikleri 15-20 dakikalık seyri, yani hikâyelerin kurulduğu hikâye çemberi aşamasını, ses kaydını kolaylaştırmak için metne dökme aşaması takip eder. Ses kaydı aşamasını, sese eşlikçi olan görsellerin hazırlanması ve bir araya bilgisayar başında getirilmesi izler. Hikâye çemberiyle kurulan grup içi mahremiyet, dijital hikâyelerin grup içi içi gösterimiyle artık dış dünyayla paylaşılmaya hazır hale gelir. Bunu sağlayan grup içi gösterimin, tüm katılımcıların birbirlerinin hikâyesinin dijital formdaki halini izlerken birbirlerine hikâyelerin eklenmesi de deneyimlenir. Daha ayrıntılı bir tartışma için bkz. Şimşek, 2013.